

ترجمه رتالیا در زیرنویس فیلم

نسرین الهی‌نیا*

کارشناس ارشد مترجمی زبان فرانسه، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۰/۲۲؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۱/۲۷)

چکیده

مقاومت فرهنگ‌ها در برابر ترجمه، از چالش‌هایی است که مترجمان با آن روبه‌رو هستند. عناصر ترجمه‌ناپذیر که در مطالعات ترجمه، «رتالیا» نامیده می‌شوند، به کلمات و اصطلاحات خاص هر کشور و منطقه گفته می‌شود که مربوط به زندگی روزمره، تاریخ، فرهنگ، موقعیت‌های جغرافیایی و مکانی مردم و کشوری خاص و فاقد معادل در زبان دیگر باشند. بررسی ترجمه رتالیا در فیلم، به‌ویژه زیرنویس که خصوصیات و محدودیت‌های بسیاری دارد، کمک بسیاری به تصمیم‌گیری مترجم و انتخاب‌های او می‌کند. در این پژوهش، زیرنویس فرانسé فیلم «فروشنده» اصغر فرهادی را انتخاب کردیم و آن را از لحاظ ترجمه مفاهیم فرهنگی بر اساس الگوی رتالیا بررسی و تحلیل نمودیم. مقایسه فیلم با ترجمه آن، راهبردهای مترجمان ناآشنا را با مواقع خاص و در مواجهه با کلمات و اصطلاحات فرهنگی در کشور مقصد نشان می‌دهد و در آموزش ترجمه و تربیت مترجم نقش مهمی دارد. همچنین، پیدایی و عاملیت مترجم را در انتقال مفاهیم فرهنگی بررسی و تحلیل می‌کند. در پایان، راهکارهایی برای بهبود مدل رتالیا با عناصر فرهنگی فارسی ارائه شده‌است.

کلیدواژه‌ها: رتالیا، ترجمه زیرنویس، عناصر فرهنگی، ترجمه‌ناپذیری، فرهنگ فارسی.

* E-mail: Nasrin.elahinia@mail.um.ac.ir

۱. مقدمه

آنتوان برمن می‌گوید در فرایند ترجمه، عوامل فرهنگی مترجم با دو چالش روبه‌رو است: «مقاومت متنی که باید ترجمه شود و مقاومت زبانی که قرار است پذیرای ترجمه شود» (به نقل از؛ ریکور: ۲۰۰۴ م: ۲۱). در این راستا، روش‌هایی مانند خارجی‌سازی (Exotisation)، بومی‌سازی (Localisation) و خنثی‌سازی (Neutralisation) مورد بحث نظریه‌پردازان قرار گرفته‌است. هدف بومی‌سازی، خلق تأثیر یکسان بر خواننده مقصد است و از روش‌های ترجمه مقصدنگر می‌باشد. بومی‌سازی، یکی از راهبردهای ترجمه است که از مطابقت دادن عناصر فرهنگی فرهنگ مبدأ با فرهنگ مقصد حاصل می‌شود. در بومی‌سازی، عناصر سبک‌شناختی متن مقصد را با بافت فرهنگی مقصد همسان می‌کنند؛ در معنایی دیگر، بومی‌سازی، پدیده‌ای مربوط به جهانی‌سازی است. آنتوان برمن در گفتمان ترجمه‌شناختی خود، این شیوه را ترجمه خودمحور (Traduction Ethnocentrique) می‌نامد و آن را ترجمه‌ای که «همه چیز را به فرهنگ، هنجارها و ارزش‌های خود برمی‌گرداند و هر چیزی را که ورای آن باشد، بیگانه و منفی تلقی می‌کند که باید به فرهنگ خود ملحق شود» (Berman, 1999: 73)، عنوان می‌کند. از سوی دیگر، «خارجی‌سازی» قرار دارد که اجازه حفظ عناصر فرهنگی متعلق به فرهنگ مبدأ را در فرهنگ مقصد می‌دهد. خارجی‌سازی، متن مقصد را به فرهنگ و خواننده‌های متن مبدأ نزدیک می‌کند که این حالت می‌تواند مسائل سبک‌شناختی، فرهنگی و زبانی را نیز در بر گیرد. در این روش، عناصر فرهنگی متفاوت از فرهنگ مقصد، حذف، و با عناصر فرهنگ مقصد جایگزین می‌شوند و باعث به وجود آوردن حس آشنایی در خواننده ترجمه می‌شود. «خنثی‌سازی» نیز گرایشی است که بر اساس آن، مترجم هر نوع ارجاع به تنوع فرهنگی (اعم از جغرافیایی، تاریخی و هنری) متن مبدأ را حذف می‌کند و متن مقصد را «خنثی» می‌سازد.

۲. پیشینه پژوهش

تاکنون مطالعاتی بر اساس مدل رتالیا و روش‌های ترجمه آن، در زبان‌های مختلف انجام شده‌است. اما تا آنجا که نگارنده آگاهی دارد، هیچ مطالعه‌ای به بررسی این مدل برای

عناصر و مفاهیم آن در زبان فارسی، به خصوص برای بررسی ترجمه عوامل فرهنگی زیرنویس فیلم انجام نشده است.

در پژوهشی (Brandolini, 2011)، به بررسی رئالیا در ترجمه ایتالیایی دو رمان فرانسوی می‌پردازد. در این تحقیق، فرایند ترجمه به کار برده شده به وسیله مترجمان مورد مطالعه قرار گرفته است، تا تطابق‌های صورت‌گرفته در فرهنگ مقصد و نحوه مواجهه شدن مترجمان با مسائل ترجمه‌شناسی که آثار فرانکوفون به همراه داشتند، بررسی شود. این مقاله، موارد خاص ترجمه کلماتی را که به حقایق فرهنگی خاص اشاره دارد، بررسی می‌کند.

حسینی معصوم و مرادی (۱۳۹۰) به ارزیابی عملکرد مترجم در مواجهه با موارد اشکال برانگیز در عبارت‌های طنز در زیرنویس انگلیسی سریال‌های تلویزیونی پرداخته‌اند. روند تحقیق آن‌ها مبتنی بر بررسی و تقسیم‌بندی عبارت و جمله طنزآمیز مبتنی بر طبقه‌بندی نیومارک است. در پژوهش دیگری، «فارینا» ترجمه رئالیا را در فرهنگ‌های دوزبانۀ فرانسوی و ایتالیایی بررسی کرده است (Farina, 2011: 231). اشرفی و بهزادی (۱۳۹۳) نیز ترجمه عناصر فرهنگی را در زیرنویس فیلم مورد مطالعه قرار داده‌اند. در این پژوهش، موارد ویژه فرهنگی، نظیر اسامی افراد خاص و مشهور یا غذاهای خاص یک فرهنگ و نحوه ترجمه آن‌ها مورد بررسی قرار گرفته‌اند (Ashrafi & Behzadi, 1393).

۳. روش پژوهش

روش انجام این مطالعه، کیفی است. برای رسیدن به اهداف تحقیق، مدل رئالیا و روش‌های ترجمه پیشنهادی آن برای سنجش شیوه و کیفیت ترجمه‌های زیرنویس، محور پژوهش قرار گرفته است. برای دستیابی به هدف تحقیق، از میان فیلم‌های فارسی که در جشنواره‌های جهانی شرکت کردند، فیلم «فروشنده» به کارگردانی اصغر فرهادی سال ۱۳۹۴ را انتخاب کردیم، تا نحوه ترجمه عناصر و مفاهیم فرهنگی ایرانی را در زیرنویس فرانسوی آن بررسی کنیم. فیلم‌های فرهادی، مخاطبان و جایگاه شناخته‌شده بسیاری در جهان، به‌ویژه در فرانسه دارد و برای این پژوهش، پیکره مناسبی تشخیص داده شد. در مرحله بعد، عناصر و مفاهیم فرهنگی فیلم استخراج گردید و با زیرنویس

فرانسوی، مورد مقایسه و در طبقه‌بندی الگوی رتالیا قرار گرفت. علاوه بر بررسی و مقایسه دیالوگ‌های فارسی با زیرنویس آن، عاملیت مترجم زیرنویس مورد بررسی واقع شد.

۴. پرسش‌های پژوهش

سؤال‌هایی که در این پژوهش مطرح می‌شود، عبارتند از:
- از آنجا که ماهیت ترجمه، گشایش، گفتگو، آمیختن و محورگریزی و ارتباطات بین فرهنگی است؛ چه راه‌حلی برای مقاومت فرهنگ‌ها در ترجمه و ترجمه‌پذیر بودن وجود دارد؟
- رتالیا را (عناصر فرهنگی مبدأ که در مقصد وجود ندارد) باید ترجمه کرد؟ چه موقع رتالیا را ترجمه کنیم؟ چگونه؟
- چه روش‌هایی برای ترجمه عناصر فرهنگی در زیرنویس به کار رفته‌است؟
- آیا دسته‌بندی الگوی رتالیا می‌تواند به‌خوبی ترجمه مفاهیم فرهنگی فارسی را در بر گیرد؟

۵. رتالیا

در برخی موارد، مترجم با کلمات و اصطلاحاتی روبه‌رو می‌شود که به‌آسانی در معنای معمول خود به زبان دیگر ترجمه نمی‌شوند و ترجمه این موارد، مهارت خاصی را می‌طلبد. این موارد که مربوط به زندگی روزمره، تاریخ، فرهنگ، موقعیت‌های جغرافیایی و مکانی مردم و کشوری خاص هستند و معادلی در میان مردمان کشورهای دیگر ندارند، در مطالعات ترجمه، «رتالیا» نامیده می‌شوند (Vlahov & Florin, 1969: 438). «رتالیا» (Realia)، یا «عناصر ترجمه‌ناپذیر»، ریشه لاتینی دارد و به معنای چیزهای واقعی (Les Vrais Choses) است و در مطالعات ترجمه، برای اشاره به مفاهیم فرهنگ مبدأ به کار می‌رود که در فرهنگ مقصد وجود ندارد (Leppihalme, 2011 & Robinson, 1997: 223-224). می‌توان گفت که رتالیا به مفاهیم بومی و منطقه‌ای اشاره دارد که در مقابل مفاهیم جهانی قرار می‌گیرد.

از نظر نیومارک، مفاهیم جهانی مانند «زندگی کردن»، «مردن»، «صندلی»، «آینه» و غیره که مشکلی در ترجمه آن‌ها پیش نمی‌آید، لزوماً ارزش یکسانی ندارند و دارای معنای یکسانی نیز در همه فرهنگ‌ها نیستند (Newmark, 1988: 470). همچنین، تفاوت‌های فرهنگی، تابعی از مسافتی هستند که طی کرده‌اند؛ تفاوتی از مکان یا زمان که در آن نوشته شده‌اند، به مکان و زمانی که در آن وارد می‌شوند و این موضوع از طریق کنش ترجمه (Fact of Translation) برجسته می‌شود (Robinson, 1997: 225)؛ به دیگر سخن، مترجم علاوه بر قرار گرفتن در بین دو قطب «اثر و نویسنده» و «نویسنده و مخاطب»، آزمون دیگری (L'Épreuve de l'étranger) در مواجهه با قطب «فرهنگ مبدأ و فرهنگ مقصد» نیز می‌باشد. ترجمه عناصر فرهنگی ترجمه‌ناپذیر یا رئالیا، شیوه‌های متعددی دارد. در این پژوهش، سعی شده‌است انتقال مفاهیم فرهنگی را در زیرنویس فیلم با وجود محدودیت‌هایی از جمله فضا و زمان بررسی شود.

۶ محدودیت‌های زیرنویس

هدف اول بیننده، دیدن فیلم و صحنه‌هاست؛ لذا ترجمه زیرنویس، متناسب با خصوصیات محدودیت‌ها و نیز انتقال مفاهیم اساسی، تأثیر مهمی در جلب اعتماد بیننده دارد. کوتاه‌سازی دیالوگ‌های فیلم، به طوری که زمان کافی برای خوانش آن وجود داشته باشد، از موارد مهم پیش روی مترجم است. سه چالش اساسی در ترجمه دیداری-شنیداری، ارتباط بین تصاویر، صداها و گفتارها، ارتباط زبان مبدأ و زبان‌های مقصد و ارتباط بین کدهای شفاهی و کدهای نوشتاری است (Ashrafi & Behzadi, 1393: 32).
حتیم و میسون، محدودیت‌های زیرنویس فیلم را به چهار بخش تقسیم می‌کنند. به زعم آن‌ها، برخی از شکل‌های گفتاری، از قبیل گویش‌های غیرمعیار، لحن تأکیدی مانند نواخت، تغییر لهجه و تغییر سبک و ترتیب گویندگان را نمی‌توان به شکل خودکار در زیرنویس ارائه کرد. محدودیت دیگر، مربوط به عوامل حاکم بر رسانه یا شبکه‌ای است که برنامه را پخش می‌کند. از دیگر محدودیت‌های زیرنویس، کوتاه کردن متن مبدأ است؛ به این مفهوم که مترجم باید در راهبردهای خود برای حفظ انسجام مطالب، تجدید نظر کند، تا بتواند مفهوم را در حداقل نوشتار منتقل کند. نیاز به همزمانی تصویر

و زیرنویس مورد نظر، شرط اصلی این مقوله است؛ زیرا تصویر و صدا اجزای جدانشدنی فیلم محسوب می‌شوند. تطابق تصویر و کلام، یا به عبارتی، تطابق تصویر و زیرنویس، از ضروریات یک زیرنویس مناسب است.

گاتلیب (۱۹۹۸ م.) دو نوع محدودیت زیر را در زیرنویس مطرح کرده‌است:

الف. نخستین محدودیت، محدودیت متنی و کیفی است. بر این اساس، زیرنویس نباید به تصویر غلبه کرده باشد و با مسائل تدوین فیلم تداخل پیدا کند. انتخاب واژگان نیز باید به گونه‌ای باشد که سبک مکالمه زبان مبدأ را منتقل کند.

ب. دومین محدودیت از نظر گاتلیب، محدودیت ساختاری یا کمیته (Formal or quantitative constrain) است که مربوط به محدودیت‌های فیزیکی برای زیرنویس است. صفحه تلویزیون، فضای محدودی دارد. علاوه بر این، بیشتر مردم بسیار آهسته می‌خوانند. از نظر گاتلیب، تنها بخش‌هایی از کلام را می‌توان حذف کرد که از نظر مترجم، حشو (Redundant) تلقی می‌شوند (ر.ک؛ گاتلیب، ۱۹۹۸ م.: ۱۶۲). بر همین اساس، بوگوکی عقیده دارد که مترجم زیرنویس، می‌تواند جملات تکراری، کلمات توصیفی، موصول‌ها و جزئیات را حذف کند (به نقل از؛ حسینی معصوم و مرادی: ۱۳۹۰: ۱۰۲). نشانه‌های سبکی خاص، مثل کاربرد زیاد سبک مؤدبانه، ترکیب‌های پیچیده، نشانه‌های بی‌معنای غیرضروری و علامت سؤال را می‌توان حذف کرد، تا ایجاز کافی را برای به حداقل رساندن کلمات در رساندن مفهوم داشته باشد. وی معتقد است: «زیرنویس خوب، عبارت است از حداکثر ایجاز، به نحوی که هم مطلب حفظ شود، هم خواننده با آن ارتباط برقرار کند» (Diaz Cintas & Remael, 2007: 73). وی عقیده دارد که در زیرنویس، عوامل برون‌زبانی (نظیر جنس، سن، طبقه اجتماعی و غیره و نیز عوامل فرازبانی (حالات صورت هنرپیشه‌ها، حرکت سر، حرکت چشمان، حالات بدن و...) اُفت‌وخیز کلام، آهنگ عاطفی صدا و غیره، در نظر گرفته نمی‌شود. این عوامل با به دست آمدن محصول نهایی، رابطه مستقیم دارند. یکی از مواردی که در ترجمه زیرنویس همیشه باید در نظر گرفته شود، بحث کاهش در ترجمه یا حفظ معیار حداکثری کاراکترهاست (Ibid: 39). از

عوامل دیگری که می‌توان با بررسی زیرنویس فیلم بررسی کرد، حضور و پیدایی یا عاملیت مترجم است.

۷. عاملیت مترجم

عاملیت مترجم از نظر پالوپوسکی (۲۰۰۷ م.)، به قدرتمندی و اثرگذاری مترجمان و نقش عاملی آن‌ها در تصمیم‌گیری برای اضافه کردن تفسیر یا توضیح به متن اشاره دارد. کاسکینن (۲۰۰۰ م.)، الگویی سه‌سطحی، متنی (Textual)، پیرامنتی (Paratextual) و فرامنتی (Extratextual)، را برای پیدایی مترجم معرفی می‌کند. حضور و پیدایی مترجم در ترجمه زیرنویس، به صورت دادن اطلاعات اضافی و مرتبط با موضوع در داخل پرانتز می‌باشد.

محدودیت فضا و زمان در زیرنویس، این تصور را به وجود آورده که زیرنویسی بهتر است که احساس نشود؛ لذا در استفاده از توضیح و تفسیر، غیرممکن می‌شود (Diaz, 2005: 14). ارائه توضیحات و تفسیر محتوای متن اصلی در زیرنویس‌ها، پیدایی مترجم و ارتقای عاملیت او را نشان می‌دهند (ر.ک: خوش‌سلیقه و عامری، ۱۳۹۶: ۱۹۵). واژه «توانایی» نیز مفهوم عاملیت را به مسئله قدرت یا فقدان قدرت ربط می‌دهد و رابطه ذاتی بین عاملیت و قدرت را برجسته می‌کند (ر.ک: بلوری، ۱۳۹۶: ۲۰۳).

۸. دسته‌بندی رئالیا

ایجاد سطح هیجان (هیجامد) (Pishghadam, 2015: 201) تقریباً مشابه و واکنش عاطفی در مخاطب مقصد، از جنبه‌های چالش‌برانگیز ترجمه می‌باشد. در صورتی که برخی مفاهیم، تنها مختص فرهنگ مبدأ باشد و هیچ گونه مشابهتی با عوامل فرهنگی مقصد نداشته باشد، وجود راهکارهایی برای ترجمه این مفاهیم و انتقال آن به مخاطب مقصد، ضروری می‌گردد.

تقسیم‌بندی رئالیا در سال ۱۹۹۳ به وسیله «لارسن ندرگراد» (Larsen Nedergaard) ارائه شده‌است. در این مدل، انواع مشکلات فرازبانی (Extralinguistiques) مربوط به

فرهنگ دسته‌بندی و شیوه‌های ترجمه مناسب آن‌ها ارائه شد که شامل موارد زیر می‌باشند:

۱.۸. جغرافیا

- موقعیت جغرافیایی، مثل کوه‌ها و دریاچه‌ها یا جغرافیای فرهنگی، شامل مناطق، شهرها، راه‌ها، جاده‌ها و غیره.
- هواشناسی، شامل زمان، آب و هوا.
- زیست‌شناسی: حیوانات و گیاهان.

۲.۸. تاریخ

- بناها: آثار تاریخی، قلعه و غیره.
- وقایع (اتفاقات): جنگ‌ها، انقلاب‌ها، جشن‌های ملی.
- شخصیت‌ها: شخصیت‌های تاریخی معروف.

۳.۸. اجتماع

- سطح صنعتی (Niveau industriel): تجارت و صنعت، منابع انرژی و غیره.
- سازمان‌های اجتماعی: دفاع، سیستم‌های (مراجع) قضایی، پلیس، زندان‌ها، مقامات محلی و عمومی (autorité locales et générales).
- سیاست: مدیریت دولتی (gestion de l'État)، وزیران، سیستم‌های انتخاباتی، احزاب سیاسی (Partis politiques)، سیاستمداران و سازمان‌های سیاسی.
- شرایط اجتماعی: گروه‌ها، خرده‌فرهنگ‌ها، شرایط زندگی، مسائل، شیوه‌های زندگی، عادات، مسکن، حمل و نقل، مواد غذایی، خوراک (Repas)، لباس، مواد مصرفی روزانه، روابط خانوادگی.

۴.۸. فرهنگ

- مذهب: مکان‌های مذهبی (églises)، آداب و رسوم، اخلاقیات (Ministères و évêques)، جشن‌های مذهبی (Saints).

- آموزش: مدارس، دانشگاه‌ها، اصول آموزشی و آزمون‌ها.
- رسانه‌ها: تلویزیون، رادیو، روزنامه‌ها و مجلات.
- فرهنگ: سرگرمی‌ها، موزه‌ها، آثار هنری، ادبیات، نویسندگان، تئاترها، سینماها، بازیگران، موسیقی‌دانان، الگوها (Idoles)، رستوران‌ها، هتل‌ها (Boîtes de nuit)، کافه‌ها، ورزش‌ها و ورزشکاران.

۹. تکنیک‌ها و روش‌های ترجمه در الگوی رئالیا

۹-۱. ترجمه مستقیم

- نویسه‌گردانی (Translittération/ transcription):
- ایجاد تغییرات کوچک؛
- مخفف NATO (en) & OTAN (fr)
- نام‌های متعارف (Noms conventionnels): Aristotle (en)/ Aristote (fr)
- ترجمه با توجه به تلفظ: Kasmir (Hindi) / Cachemire (fr)
- گره‌برداری (Calque): Skyscraper (en)/ Gratte-ciel (fr)
- Démi-calques (Vlachov/ Florin): Le Troisième Reich (fr): The Third Reich (en)

۹-۲. ساختن کلمه جدید (Néologisme)

- هر زبان واحد خود را ایجاد می‌کند (Chaque langue cherche sa propre unité de longueur).
- تطابق فرهنگی: Mot source associé/ Home office (en) / Ministère public (fr)
- Terme subordonné: Parquet (fr)
- Oreo (en)/ Biscuit (fr)
- Beaujolais (fr)/ Vin rouge (en)

۲- توضیح دادن / توصیف یا تفسیر کردن در متن:
«Tuonela» (Mythologie finlandaise) (fr)/ «Tuonela, the Land of the Dead» (en)

۳- توضیح در خارج از متن (Explication externe)

- واژه‌نامه Glossaire

- پاورقی

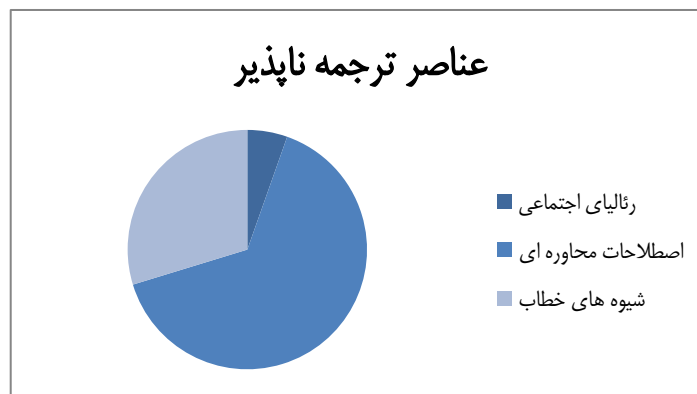
۴- ترجمه در معنای کلی (Traduction du sens général)

Does the National Health Service cover this drug? / Ce médicament est-il remboursé par la mutuelle?

۱۰. تحلیل داده‌ها

پس از تحلیل فیلم، بررسی داده‌ها و نیز استخراج موارد ترجمه‌ناپذیر در فیلم، به مواردی برخوردیم که در هیچ یک از دسته‌بندی‌های مدل رتالیا وجود نداشتند. همان طور که در نمودار شماره یک مشاهده می‌شود، رتالیای اجتماعی، کمترین و اصطلاحات محاوره‌ای و شیوه‌های خطاب، بیشترین موارد یافت‌شده را در تحلیل فیلم شامل می‌شوند. از آنجا که اصطلاحات محاوره‌ای و شیوه‌های خطاب در مکالمات روزمره فارسی‌زبانان و نیز در فیلم‌ها و داستان‌های فارسی بسیار استفاده می‌شود، این دو مورد را به الگوی رتالیا اضافه می‌کنیم، تا برای تحلیل موارد فرهنگی فارسی متناسب گردد.

از مواردی که درباره رتالیای اجتماعی در فیلم مورد تحلیل یافت شد، ترجمه سازمان اجتماعی، مانند مرکز پلیس ۱۱۰ است که دیالوگ به‌کاررفته در فیلم، به همراه زیرنویس در جدول زیر مشاهده می‌شود.

نمودار ۱: میزان عناصر ترجمه‌ناپذیر

روش ترجمه	نوع رئالیا	زیرنویس	دیالوگ فیلم
معادل	اجتماعی: سازمان‌های اجتماعی	Appelez la police. Ils le retrouveront grâce à la camionnette.	من به نظرم شما زنگ بزنید به ۱۱۰ بیاید، از رو ماشین پیداش کنه!

روش ترجمه مناسب برای سازمان‌های اجتماعی که در دو کشور مبدأ و مقصد وجود دارد، دادن معادل است؛ زیرا معنا را به درستی منتقل می‌کند و نیازی به دادن توضیحات اضافی ندارد. مواد غذایی و خوراکی که در دسته رئالیای اجتماعی قرار می‌گیرند، از موارد یافت‌شده در تحقیق می‌باشند؛ مانند:

روش ترجمه	نوع رئالیا	زیرنویس	دیالوگ فیلم
معادل	اجتماعی - مواد غذایی	Tu m'as acheté un œuf surprise?	سلام بابا، تخم‌مرغ شانسی گرفتی برام؟

در این مورد نیز مترجم معادل موجود در زبان مقصد را در ترجمه زیرنویس آورده‌است.

موارد زیر در رده رئالیای فرهنگی، آداب و رسوم، اخلاقیات قرار می‌گیرند:

روش ترجمه	نوع رئالیا	زیرنویس	دیالوگ فیلم
معنای کلی	فرهنگ، مذهب	vous pouvez vous étaler un peu moins?	میشه آقا یه ذره جم و چورتر بشینین؟
معنای کلی	آداب و رسوم	Ils sont partis faire les courses pour le mariage.	اون طفلکا تازه راه افتادن برن خرید عقد.

اصطلاحات و ترکیبات فرهنگی از مواردی هستند که مترجم را دچار چالش می‌کنند؛ زیرا این موارد بافت فرهنگی-اجتماعی خاص خود را دارند و با استفاده از اطلاعات پیش‌زمینه، قابل درک هستند. به نظر بیکر (۱۹۹۲ م.)، این موضوع به دلیل شکل‌گیری در بافت فرهنگی-اجتماعی جامعه است که باعث به وجود آمدن بار معنایی خاصی می‌شود. ترکیبات زبانی و اصطلاحات فرهنگی-اجتماعی از قبیل استعاره، طعنه، نام‌آوا و غیره، جهانی‌های معنایی در زبان عامیانه نامیده می‌شوند (ر.ک؛ مختاری اردکانی، ۱۳۷۵: ۱۴۷) که ناسزا و نفرین، تعارفات و زبان احساس را به آن‌ها می‌توان اضافه نمود (ر.ک؛ هاشمی و غضنفری مقدم، ۱۳۹۳: ۱۷). زبان احساس از واژگان و ترکیبات لغوی برای ابراز

احساساتی مانند ترس، اضطراب، شادی، درد، هیجان، همدردی و غیره تشکیل می‌شود (ر.ک؛ همان؛ مانند: «به جان مادرم» (Je vous le jure)، «یکی به داد برسه!» (A l'aide!)، «خیره ان شاءالله» (Rien de grave, j'espère)، «وای خاک بر سرم!» (Oh, purée!). عبارات و اصطلاحات محاوره‌ای به کار رفته در فیلم مورد بررسی بیشترین تعداد را داشتند. در جدول زیر، برخی از آن‌ها را به همراه روش ترجمه نمایش داده می‌شوند.

عبارات و اصطلاحات محاوره‌ای			
اصطلاح فارسی	زیرنویس	اصطلاح فارسی	زیرنویس
من حریف نمی‌شم این بچه رو بیارم.	Il ne m'écoute pas.	این جور آدم‌ها رو واقعاً باید آفتابه بندازن گردنشون، تو شهر بچرخون!	Ces gens-là méritent des humiliations publiques.
اوه! اوه! این که به اندازه جهیزیه به عروسه! من فکر کردم چند تا تیکس!	mais quell barda! Je m'attendais a tros bricoles.	دست درد نکنه. یه دقیقه اومده بودیم خودتو ببینیم. همش تو آشپزخونه بودی.	On va se régaler. Un vrai cordon-bleu.
غصه نخور. صد سال اولش سخته! برو به سلامت.	Mais il y a pas mort d'homme, va.	یه مرتبه دیدیم از بالا صدای داد و جیغ اومد! نه این طوری جیغ جیغ!	On a entendu des cris qui venaient d'en haut. Et puis ça durait. Plusieurs cris de suite.

عنوان‌ها و شیوه‌های خطاب از دیگر مواردی بود که در تحلیل فیلم مشاهده شد و در دسته‌بندی الگوی رتالیا نیز قرار گرفت.

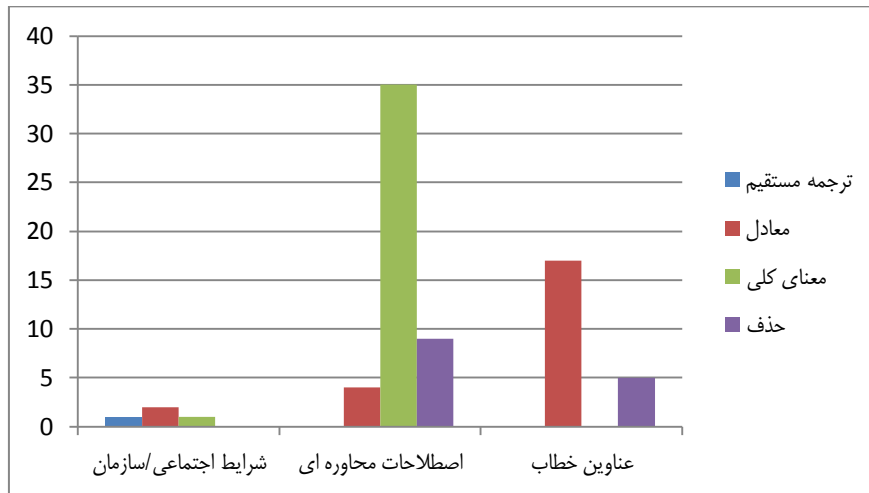
شیوه‌های خطاب (الگوهای کلامی)	
اصطلاح فارسی	زیرنویس
عمو تو اینجا چی کار می‌کنی؟	qu'est-ce que tu fais la?
آقاعمد، آقاعمد، تو رو قرآن، یکی بیاد کمک کنه.	Emad! J'ai besoin d'aide pour mon fils!
علی، چون مادرت اونو ولش کن.	Laisse tomber.
مخلصیم آقا.
عیب نداره مهندس.	C'est pas grave.

شیوه‌ای که مترجم برای ترجمه شیوه‌های خطاب به کار برده‌است، به صورت حذف و رساندن معنای کلی است. عاملیت مترجم در زیرنویس، یکی دیگر از مواردی بود که در تحلیل فیلم مورد بررسی قرار گرفت. مترجم زیرنویس هیچ گونه پیدایی و حضوری نداشته‌است و تنها به ترجمه و رساندن معنای گفت‌وگوهای انجام‌شده در فیلم، با توجه به محدودیت‌های ترجمه زیرنویس پرداخته‌است.

۱۱. نتیجه

آگاهی از فرهنگ و تفاوت‌های فرهنگی یکی از موارد اساسی در تربیت مترجم و نظریه‌های ترجمه هستند که قدمتی به اندازه پیدایش خود دارند. دغدغه اصلی در این حوزه، رئالیا نامیده می‌شود. کلمات و اصطلاحاتی که منحصر به یک فرهنگ می‌باشند و تقریباً امکان ترجمه آن‌ها در زبان دیگر وجود ندارد. با مطالعه کمی و کیفی فیلم «فروشنده» اصغر فرهادی، در مدل فرهنگی رئالیا، مشاهده شد که این مدل تمام موارد زبان فارسی را در بر نمی‌گیرد. از این رو، دو مورد «عبارات و اصطلاحات محاوره‌ای» و «شیوه‌های خطاب» را در راستای تکمیل این الگو پیشنهاد دادیم. تقسیم‌بندی جدید کمک می‌کند تا مترجمان با درک و تحلیل دقیق‌تر زبان مبدأ، روش ترجمه بهتری را با توجه به محدودیت‌های زیرنویس انتخاب کنند.

جدول شماره دو، انواع عناصر فرهنگی یافت‌شده در فیلم فروشنده را به همراه روش‌های ترجمه به کار رفته نشان می‌دهد.

نمودار ۲: انواع رئالیا و شیوه‌های ترجمه

در تحلیل فیلم، مشاهده شد که بیشترین موارد برخورد مترجم، اصطلاحات محاوره‌ای است و روش ترجمه متداول این نوع اصطلاحات ترجمه به صورت رساندن معنای کلی و حذف می‌باشد. شیوه‌های خطاب نیز از بیشترین یافته‌های تحلیل می‌باشد که ترجمه آن بیشتر به صورت معادل و حذف می‌باشد. از جدول شماره دو درمی‌یابیم که در ترجمه عناصر فرهنگی، ترجمه مستقیم به ندرت اتفاق می‌افتد؛ زیرا نمی‌تواند معنا را به خوبی انتقال دهد؛ یعنی مسیر کار مترجم از واژه آغاز نمی‌شود، تا به جمله و متن و مجموعه فرهنگی برسد، بلکه مترجم پس از آنکه با مطالعه بسیار، روح یک فرهنگ را در خود درونی می‌کند، کار را از متن آغاز می‌کند، از جمله‌ها می‌گذرد و به واژه‌ها می‌رسد.

۱۲. منابع

DVD: FARHADI, Asghar., *Le client*, 2016.

بلوری. م. (۱۳۹۶). «عاملیت مترجم در پانویس‌ها و یادداشت‌های مترجمان ادبی معاصر در ایران». *جستارهای زبانی*. د ۸، ش ۶، صص ۱۹۱-۲۱۴.

حسینی معصوم، سید محمد و معصومه مرادی. (۱۳۹۰). «بررسی شیوه‌های ترجمه عبارت‌های طنزآمیز در زیرنویس انگلیسی مجموعه‌های طنز تلویزیونی». *مطالعات زبان و ترجمه*. د ۴۴، ش ۱، صص ۹۷-۱۱۶.

خوش سلیقه، مسعود و سعید عامری. (۱۳۹۶). «عاملیت مترجم و ویژگی‌های ترجمه غیر حرفه‌ای بازی‌های ویدئویی (موردپژوهی آنچارتند ۴: فرجام یک دزد)». *جستارهای زبانی*. د ۸، ش ۵، صص ۲۰۴-۱۸۱.

ریکور، پُل. (۱۳۹۲). *دربارۀ ترجمه*. ترجمهٔ مدیا کاشیگر. ج ۱. تهران: نشر افق.
مختاری اردکانی، م. ع. (۱۳۷۵). *هفتده گفتار در اصول، روش و نقد ترجمه*. تهران: انتشارات رهنما.
هاشمی، محمدرضا و نادیا غضنفری مقدم. (۱۳۹۳). «بومی‌سازی مدل پنجگانهٔ عناصر فرهنگی نیومارک با زبان و فرهنگ فارسی: ارائهٔ تقسیم‌بندی نه‌گانه». *مطالعات زبان و ترجمه*. س ۴۷، ش ۲، صص ۲۱-۱.

Farina, A. (2011). «Les Realia francophones». *Dans les Dictionnaires: le Modèle d'une*.

Baker, M. (1992). *In Other Words*. London: Routledge.

Berman, A. (1995). *Pour Une Critique Des Traductions: John Donne*. Paris, Gallimard.

Chiara Brandolini. (2011). «La traduction des *Realia* dans deux romans de Côte-d'Ivoire et de Martinique». *Ela. Études de linguistique appliquée*. Vol. 4. No. 164. Pp. 479-489.

Diaz Cintas, J. & A. Remael. (2007). *Audiovisualtranslation: Subtitling*. Abingdon, England: Routledge.

Diaz Cintas, J. (2005). "Back to the Future in Subtitling". *MuTra-Challenges of Multidimensional Translation: Onference Proceedings*. Saarbrücken, Germany: EU-High-Level Scientific Conference. Pp. 1-17.

Ashrafi, F. ; Behzadi, M. (1393). "Etude des éléments Culturels dans la Traduction et le Doublagedes films réalisés par Asghar Farhadi (du Persan en Français) ". *Études de Langue et Littérature Françaises*. Pp. 37-52.

GAUVIN, L. (2000). *Langagement: l'écrivain et la Langue au Quebec*. Montreal, Éditions du Boréal.

Gottlieb, H. (1998). "Subtitling". *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. M. Baker (Ed.). London and New York: Routledge. Pp. 244-248.

Hatim, B. & Mason, I. (1990). *Discourse and the Translator*. London and New York: Longman.

Koskinen, K. (2000). *Beyond Ambivalence: Postmodernity and the Ethics of Translation*. Tampere, Finland: University of Tampere.

Leppihalme, Ritva. (2001). "Translation Strategies for Realia". *Mission, Vision, Strategies, Values: A Celebration of Translator Training and Translation Studies in Kouvola*. Pirjo Kukkonen & Ritva Hartama-Heinonen (Eds). Helsinki: Helsinki University Press. Pp. 139-146.

- Leppihalme, Ritva. (2011). "Realia". *Handbook of Translation Studies*. John Benjamin Publishing Company. Vol. 2. Pp. 126-130.
- Nedergaard Larsen, Birgit. (1993). "Culture-bound Problems in Subtitling". *Perspectives: Studies in Translatologie*. Vol. 2. Pp. 207-241.
- Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. New York, Prentice Hall International. Pp. 465-477.
- Paloposki, O. (2007). "Translators' Agency in 19th Century Finland". *Doubts and Directions in Translation Studies. Selected Contributions from the EST Congress, Lisbon 2004*. Y. Gambier, M. Shlesinger, & R. Stolze (Eds.). Amsterdam, Netherlands: John Benjamins. Pp. 335-346.
- Pishghadam, Reza. (2015). "Emotioncy in Language Education: From Exvovement to Involvement". *Paper Presented at the 2nd Conference of Interdisciplinary Approaches to Language Teaching, Literature, and Translation Studies*. Iran: Mashhad.
- Robinson, D. (1997). *Becoming a Translator: An Accelerated Course*. London & New York: Routledge.
- Schäffner, C. (1995). *Cultural Functions of Translation*. H. Kelly-Holmes (Eds.). Clevedon.
- Vlakhov, Sergei & Florin, Sider. (1969). "Neperevodimoe v Perevode: Realii". *Masterstvo Perevoda*. No 6. Moskva: Sovetskij Pisatel. Pp. 432-456.